

Od redaktorów

We współczesnej gerontologii obserwuje się nową tendencję. W sposób szczególny podkreśla się znaczenie aktywnego starzenia się. Od osoby starszej zależy zagospodarowanie przestrzeni życiowej w starości. Dąży się do tego na różne sposoby, aczkolwiek nie wszyscy są w stanie temu sprostać samodzielnie, niezależnie.

W zebranym materiale prezentujemy wybrane społeczne aspekty starzenia się i starości. Teoretyczne rozważania – wokół ludzi starych i starości – są podstawą do opracowań o charakterze empirycznym.

Narracje teoretyczne dotyczące procesu starzenia się, starości, ludzi starych, prowadzone są często z uwzględnieniem perspektywy czasu, zarówno w jego znaczeniu obiektywnym jak i czasu odczuwanego subiektywnie. Kategoria czasu interpretowanego w wymiarze filozoficznym stanowić może inspirację do podejmowania badań nad starością.

Złożoność zagadnień będących przedmiotem badań w obszarze procesu starzenia się i zjawiska starości implikuje wiele ważnych pytań. W perspektywie socjologii starości, uwzględniając aspekt badań dotyczących wspomagania ludzi starych, należy rozstrzygać wiele dylematów różnej natury, dotyczących m.in. kwestii związanych z definiowaniem osoby opiekuna, z oceną poziomu jego profesjonalnych umiejętności, przygotowaniem ankieterów do badań, doborem odpowiednich metod oraz z etycznymi wymiarami realizacji badań.

W obszarze poruszanej problematyki nie sposób pominąć zagadnienia stylów życia w starości, które świadczą o jakości życia seniorów. Wiele różno-

rodnych czynników warunkuje przeżywaną codzienność tych osób. Impulsem do podejmowania badań empirycznych w podejmowanym obszarze jest troska o zaspokajanie potrzeb życiowych współczesnych seniorów. Inspiracje do wysiłków badawczych generuje codzienna praktyka życiowa realizowana przez seniorów. Wraz ze wzrostem zainteresowania potencjałem „silver generation”, wskazuje się obecnie na znaczenie gospodarcze i społeczne sposobu ich funkcjonowania. Znaczenie gospodarcze uwidacznia się w konsumpcyjnym i prozdrowotnym stylu życia, natomiast w znaczeniu społecznym wśród najważniejszych uwarunkowań wskazuje się na uczestnictwo osób starszych w kulturze.

Nie bez znaczenia pozostaje również subiektywne poczucie własnej atrakcyjności. W świetle prezentowanych wyników badań niektóre aspekty poczucia własnej atrakcyjności wiązały się istotnie z poczuciem dobrostanu seniorów. Co ciekawe, istotnym modyfikatorem związków między atrakcyjnością fizyczną, interpersonalną, zawodową a towarzyszącymi im emocjami jest płeć. Istotne jest również poszukiwanie na drodze badań empirycznych odpowiedzi na pytania o to czym dla osób starszych jest ciało człowieka, w jaki sposób postrzegają oni starzejące się ciało jako efekt procesu inwolucji.

Jednym z przełomowych etapów w życiu człowieka jest moment przygotowywania się i przejścia na emeryturę. Obecna sytuacja demograficzna kraju oraz trudna sytuacja pracownika na rynku pracy czynią to zagadnienie niezwykle aktualnym i ważnym problemem społecznym. Analiza postrzegania tego okresu, wskazanie, jakie obszary aktywności są kluczowe w przygotowywaniu się do emerytury, mogą stanowić podstawę pomyślnego przeżywania codzienności w okresie późnej dorosłości.

W nieco odmienny sposób i poprzez inne czynniki warunkowane jest poczucie jakości życia w starości przeżywanej w instytucji. Prezentowane wnioski z badań zaprzeczają społecznym przekonaniom o Domach Pomocy Społecznej jako środowisku egzystencji wegetatywnej. Okazuje się, że ocena jakości życia ankietowanych pensjonariuszy DPS jest dość dobra, natomiast mężczyźni w każdym z analizowanych aspektów deklarowali wyższy poziom jakości życia w porównaniu do kobiet.

Ważnym elementem w budowaniu rzeczywistego obrazu współczesnych seniorów (co w konsekwencji może się przekładać na ich poczucie jakości życia) są wyobrażenia na temat procesu starzenia się, starości i ludzi starych prezentowane przez młodsze pokolenia. W obliczu dynamicznych przemian często mamy do czynienia z marginalizacją lub nawet marginalnością (wykluczeniem) najstarszego pokolenia. Charakter deklarowanych poglądów na życie i rozwój człowieka starszego (szczególnie tych opartych na stereotypizacji) może być przyczyną niewłaściwego traktowania ludzi starych w społeczeń-

stwie, może powodować spadek samooceny i poczucia kontroli nad własnym życiem. Z drugiej zaś strony, kształtowanie właściwych postaw, warunkować może wzrost poczucia jakości życia, zwiększyć szanse seniorów na aktywne uczestnictwo w życiu społecznym, a tym samym pomyślnie starzenie się.

Równie interesującym zagadnieniem w kontekście społecznych aspektów starzenia się i starości, stosunkowo mało rozpoznanym w literaturze przedmiotu, jest problem nadużywania alkoholu przez osoby starsze. Dotyczy on seniorów funkcjonujących w środowisku rodziny, gdzie nadużywanie alkoholu może być czynnikiem ryzyka przemocy, ale również osób starszych zamieszkujących w DPS. Wnioski zaprezentowane w tekstach są wyzwaniem dla osób odpowiedzialnych za organizację opieki w rodzinie oraz w instytucjach. Cenne są również propozycje rozwiązań systemowych stanowiących rekomendacje dla edukacji i działań informacyjnych w tym zakresie.

Zainteresowanie problemem zasobów osobistych osób starszych jest wynikiem wydłużania się życia człowieka oraz gwałtownie przyspieszonego tempa procesu demograficznego starzenia się ludności. Szeroko podejmowana jest obecnie dyskusja nad rolą i znaczeniem aktywizacji osób starszych w społeczeństwie oparta na pracy na zasobach. Interesująco przedstawia się obraz zaangażowania osób starszych mieszkających na wsi w edukację pozaformalną i nieformalną (incydentalną). Interpretacja otrzymanych w trakcie badań danych w kontekście zasobów środowiskowych i wewnętrznych pozwala stwierdzić, że badane osoby czuły się dobrze w grupie rówieśniczej i wykorzystując ją oraz własne zasoby (osobiste i wewnętrzne) konfigurowały prywatne przestrzenie aktywności, nadając uczeniu się nowe konteksty.

Wykorzystanie potencjału osób starszych z jednej strony ma duże znaczenie w podtrzymywaniu i ulepszaniu środowiska lokalnego, z drugiej zaś sprzyja podejmowaniu przez seniorów działań na rzecz aktywnego starzenia się. W tym kontekście podkreślić należy także znaczenie pracowników systemu wsparcia społecznego, szczególnie pracowników socjalnych. Należy przy tym zauważyć, że współcześni seniorzy są postrzegani nie tylko jako osoby wspomagane, ale również wspomagające innych. Co więcej, prezentowane w tomie wyniki badań wskazują, że seniorzy stanowią jedną z grup, o którą zabiegają obecnie organizacje pozyskujące wolontariuszy do pracy w opiece paliatywnej i hospicyjnej.

Mamy nadzieję, że zaprezentowany tom dotyczący starzenia się, starości, osób starszych zainteresuje pedagogów, a także przedstawicieli innych dyscyplin naukowych. Mamy także nadzieję, że zgromadzone w tomie materiały związane z ostatnią fazą życia człowieka wzbogacą polską pedagogikę o aspekty późnej dorosłości, problem tak rzadko podejmowany na łamach kwartalnika „Pedagogika Społeczna”.

